

Thaiföld — Indokína ellen

Hosszú és szerfelett bizonytalan korszak ért véget a most lezárult thaiföldi választásokkal — s ezután, feltehetően egy még hosszabb, bizonytalan, zavaros korszak következik. Az április 4-én lezajlott parlamenti választások eredményeként a veterán burzsoá politikus, Szeni Pramodzs Demokrata Pártja győzött. És a két másik, ugyancsak jobboldali és konzervatív párttal, a Thaiföldi Nemzeti Párttal és a Szociális Igazság Párttal együtt teremtett új kormányzat jelszava: *Teljes gőzzel jobbra!*

A kérdések kérdése, meddig marad hatalmon az új kormányfő, aki immár harmadszor tölti be Thaiföld miniszterelnöki posztját. Másfél évvel ezelőtt a katonai diktatúra utáni első választásokon szintén ő nyerte meg, akkor azonban néhány hónap múltán távozásra kényszerült. Bukásának oka ugyanaz volt, mint testvéröccsének, aki — a változatosság kedvéért — az eddigi miniszterelnök volt: koncepciótlanság a súlyos bel- és külpolitikai problémák megoldásában.

Thaiföldet (gyakorta összefonódó) társadalmi és nemzeti ellentétek sokasága feszíti. Északon nagyszámú meo kisebbség él, akiknek rokontörzsei a szomszédos Laoszban élnek. Az indokínai háború évtizedei során a CIA a laoszi és a vietnami baloldali elleni felforgatásra használta fel őket. Délen mohamedán malájok tömege él. Mindkét nemzetiesség lázadók helyzete ellen. A lényegi ellentét társadalmi és gazdasági: a zsúrosodó fővárosi elit és a lakosság elsősorú többségét, mintegy 85 százalékát alkotó nyomorgó parasztság szembenállása. Bangkok amerikanizálódott belvárosát egy évszázad választja el az átlagos thai falutól és még több az északiak lakta nemzetiességi vidéktől. Luxus-, selyem-, arany- és elektronikai üzletek, bár- és szállodacsodák egymás hegyén-hátán Bangkokban, naturálgazdálkodás, ősi és primitív, gyakorta a létfenntartást is alig biztosító termelési eszközök a falvakban.

A szélsőséges gazdasági és társadalmi ellentétek politikai polarizációban tükröződnek vissza. „A diákok, a munkások és a parasztok mind hangosabban követelik a nagyobb szociális igazságosságot, és mind több és több sztrájkot szerveztek az elmúlt hónapokban Bangkokban” — írta nemrégiben a nyugatnémet *Frankfurter Rundschau*, hozzátéve: „A politikailag ébredező tömegek azt szeretnék, ha a thaiföldi társadalom megváltozna. És emiatt egyre inkább közös platformra kerülnek a föld alatt élő kommunistákkal. Thaiföldet veszély fenyegeti, s nem kívülről, hanem belülről: a kommunista párt is belpolitikai tényező”. A kommunistabarátsággal aligha vádolható nyugatnémet lap aggódalma annál érdekesebb, mivel a thai belpolitika egyik neuralgikus pontjára, a jobboldali előszeretettel emlegetett érvére ad meggyőző cáfolatot: nevezetesen a dominóelméletre. A thai jobboldal az elmúlt egy év során egyre erőteljesebben faszálódik, a hangadó csoportokat mind útszélibb antikommunista vonások, erőszakot hirdető programok jellemzik. Az ürügy mindig ugyanaz: meg kell állítani a „forradalom Thaiföldre való exportját”. Tehát nem az ország súlyos belső nehézségei és társadalmi egyenlőtlenségei, hanem a „vörös-sé lett Indokína” hatására elégedetlenkednek a tömegek — ezt szeretné elhárítani a reakció.

Reakciós erőszakhullám

A jobboldali terrorszervezetek a választások előtt valóságos pogromhangulatot teremtettek. Ismeretlen tettesek kézigránátot dobtak az amerikai követség előtt tüntető baloldaliak tömegébe. Az eredmény: négy halott, több tucat súlyos sebesült. Ismeretlen jobboldali merénylők az utcán fényes nappal agyonlőtték a szocialista párt egyik vezetőjét, nem sokkal később a baloldali parasztszervezet három aktivistáját. A baloldal heterogén, de növekvő tábora megrettent a katonaság és rendőrség, s a jobboldali terrorszervezetek erőszakhulláma nyomán. S ez megmutatkozott a választási eredményekben is, mert a

baloldal szinte alig-alig juttatta be képviselőit az új parlamentbe.

A belső zűrzavar, s az egyre erőteljesebb jobbratolódás tükröződik Thaiföld külpolitikájában is. Az ország a két évtizedes indokínai háború során szolgálai hűséggel látta el az amerikai hídfő szerepét. Az egykor hatalmas amerikai támaszpont-rendszerrel szálltak fel a Vietnam déli és északi részét, Laoszt és Kambodzsát pusztító óriásbombázók. A tavaly április—májusi indokínai fordulat után logikusnak látszott, hogy Thaiföld módosítsa addigi merev, amerikai barát, antikommunista politikáját. Úgy is tűnt, Kukrit Pramodzs kormánya tavaly határozott ígéretet tett arra, hogy idén márciusban az összes külföldi, azaz amerikai katonát távoztatja Thaiföldről. Hamarosan kiderült azonban, hogy a bangkoki vezető gárdának ezse ágában sincs végrehajtani tervét. Üres fenyegetés volt az egész, s az amerikaiak nem is igen ijedtek meg tőle. Tény, hogy a *U. S. Army* harci egységeit kivonták az országból, de az összes támaszpontok megszüntetése még messze van. Március elmúlt, s az új határidő július vége.

A fejlemények mögött a thai társadalmat alapvetően befolyásoló reakciós, amerikai barát hadsereg vezetése áll. A katonatisztek sokáig haboztak, ne söpörjék-e félre a tehetetlen polgári kormányokat. S végül úgy döntöttek, hogy ezúttal távol maradnak, beleegyeztek az áprilisi választások megtartásába. Kelő pszichológiai — megfélemlítő — előkészítés után olyan eredmények születtek, amelyek minden bizonnyal kielégítik a vezérkart: *nekik is és az amerikaiaknak is engedelmes, politikai blokk irányítja majd az országot.* A hadsereg most nyilván benyújtja majd a számlát. Hírek szerint több száz millió dollár értékben kívánnak fegyvert vásárolni, s ami a bázisok felszámolását illeti, ez valószínűleg, mint eddig bármikor.

Négy támaszpont

A négy támaszpont négy éktelenkedő folt Indokína térképén. A legfontosabb az északi körzetben fekvő ramasuni bázis, amely hatalmas elektronikai berendezéseivel a Vietnam, Laosz és Kambodzsá elleni kémkedés központja. Fontos támaszpont a Bangkoktól délre, a Sziámi-öböl térségében fekvő utapaoi is. Egyfelől felderítő légijáratok indulnak innen, másfelől a Diego Garcia-i (Indiai-óceán) bázis folyamatos utánpótlását biztosítják rajta keresztül. A két másik kisebb támaszpont, a *Kho Kho-i*, illetve a *Chiang Mai* melletti „szeizmikus méréseket végző” bázis jobbra

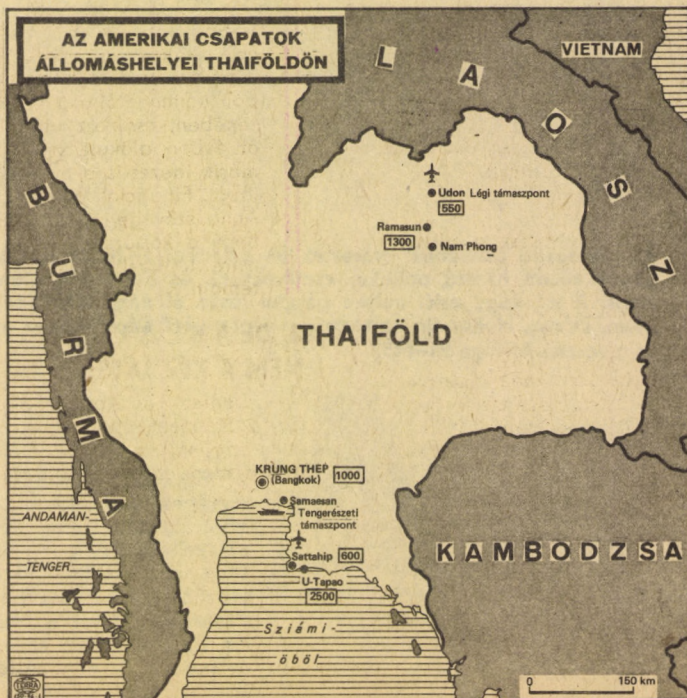
a két nagy támaszpont kiszolgálására rendezkedett be.

Az a tény, hogy az Egyesült Államok újabb haladékokat kapott a támaszpontkérdésben (s feltehetően majd újabbakat és újabbakat is kap), egyértelműen jelzi: *Thaiföld, ígéretével ellentétben, nem hajlandó változtatni az indokínai szomszédállamokkal szembeni ellenséges magatartásán.* Sajnos, ezt más tények is kétségtelenné teszik. Februárban thaiföldi hadihajók behatoltak kambodzsai felségvizekre és tüzet nyitottak khmer őrhajókra. Napokkal később három, Thaiföldről felszállt F-111-es vadászgép bombázta a kambodzsai Siemréap tartományi központot. Laosz ellen blokádot vontak a Mekong folyón, a VDK-val szemben pedig vádaskodnak. Miként egy hanoi közleményből kiderült, *Adirekszan* thaiföldi hadügyminiszter „szenzációs” nyilatkozatokat adott arról, hogy a VDK területén állítólag különleges rohamosztagokat készítenek elő Thaiföldön végrehajtandó akciókra.

A felforgatás és zavarkeltés bástyája

Az ismétlődő provokációk és rágalmozások szertefoszlatták az indokínai háború befejeződésekor táplált reményeket: miszerint Thaiföld az új helyzetben nyitásra készül külpolitikájában. A bangkoki vezetés láthatóan teljes erőbedobással evez az USA kormányszata felé. Az annyiszor megbukott politikai vonalhoz való ragaszkodása csendes egyetértésre talált Pekingben is. A kínai fővárosban jónéven vették azt, hogy tavaly Bangkok felvette velük a diplomáciai kapcsolatot. És alighanem annak is örülnek, hogy a thaiföldi kormány nem kívánja felszámolni az országában levő amerikai pozíciókat, mert ez egybevág a pekingi elképzelésekkel. A kínai vezetésnek szemmel láthatóan nem tetszik az indokínai népek, Vietnam, Laosz és Kambodzsá önállósodása, az amerikai imperializmus és délkelet-ázsiai képviselőivel szembeni mind összehangoltabb fellépése. A jobbratoló bangkoki politika Pekingnek és Washingtonnak egyaránt megnyugtató: biztosítani látszik azt, hogy *Thaiföld kormánya a jövőben sem szűnik meg az indokínai népekkel szembeni felforgatás és zavarkeltés bástyája lenni.* Ez pedig ma kivételesen fontos az amerikai kormány számára, hiszen azt remélik, hogy ezen az úton még fékezhetik Indokínának a haladás irányába lódult szekerét.

Győri Sándor

Térképünk szemléletesen mutatja, hogy milyen stratégiai fontosságú területeken állomásozik a Thaiföldön maradt utolsó 6 ezer amerikai katona. Az ország északi részén levő támaszpontokról a Laosz és a VDK elleni, a déliektől a Kambodzsá és Dél-Vietnam elleni diverzióra kínálkozik jó lehetőség. Thaiföld földrajzi fekvése tehát igencsak kedvező Washington indokínai terveinek kiszolgálására.

NOMÁDOK

A HALÁSZBÁRKÁN

Már elmúlt éjfél után fél kettő is, amire ágyba kerültünk Mogadishuban egy fogadás után, melyre meghívták a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség irodaiülésén részt vevő delegációkat. Hazájától távol az ember különös megnyugvással alszik el az utolsó éjszakán, s még a másnapi hosszú utazás sem okoz kellemetlen izgalmat számára. Én is azzal a tudattal hajtottam álomra a fejem, hogy reggel korán kelünk, s indulunk haza, miután programunk a Szomáli Demokratikus Köztársaságban véget ért. Pedig alaposan tévedtem, mert mint később kiderült, egy nagyon lényeges esemény még hátra volt. Alighogy elaludtam, kopogást hallottam a szobám ajtaján.

Az elnök fogad

Kinyitottam az ajtót, s Yusufot, a DIVSZ szomáliai képviselőjét láttam magam előtt, aki közölte, hogy gyorsan öltözzek, mert a DIVSZ küldöttségét fogadja az elnök: **Mohamed Sziad Barre**, a Legfelsőbb Forradalmi Tanács elnöke, az államfő óhajt találkozni velünk! Az órára néztem. Fél három múlt. Akadt, aki tréfának vélte az ébresztést... Tíz perc múlva felöltözve, kezembem az elnöknek szánt ajándékot szorongatva léptem ki a liftből. Hajnali negyed négykor az elnöki rezidencián már túl voltunk az első katonai ellenőrzésen. Fél négykor belépett az ajtón Mohamed Sziad Barre, és sorra üdvözölte küldöttségünk tagjait. Egészen más volt így szemtől szemben, mint a nagygyűléseken. Pedig most is ugyanarról beszélt, tervekről, eredményekről és gondokról, hazája jelenéről és jövőjéről, melybe néha a múlt is belevegült.

Amíg az elnök beszélt, felelevenedtek bennünk egyhetes szomáliai tartózkodásunk emlékei. Függetlenné válásakor — 1960. július elsején — **Szomália Afrika egyik legelmaradottabb, legszegényebb országa volt.** Az igazi fejlődés azonban tulajdonképpen akkor indult meg, amikor 1969. október 21-én a jelenlegi államfő vezetésével **vértelen demokratikus forradalom** döntötte meg az addigi, ellentmondásokkal teli rendszert. Az azóta eltelt hat és fél esztendő nagyon kevés ahhoz, hogy **évszázadok elmaradottságát és a gyarmatosítás következményeit felszámolják.** Ez a stratégia fontos területen fekvő ország is részben az olasz, részben az angol gyarmatbirodalomhoz tartozott.

Helikopterrel a Dzsuba folyónál

A hazánk területénél hat és félszer nagyobb Szomália földjeinek egyharmada alkalmatlan mindenfajta mezőgazdasági és állattenyésztő tevékenységre. Erre a két nagy folyó, a Dzsuba és a Shibeli közt elterülő, mintegy hét és fél millió hektárnyi területen kínálkozik kedvező lehetőség, ahol jelentős területek öntözhetőek. Jelenleg csupán kis részén folyik korszerűnek mondható

gazdálkodás, nagy részét még *parlagon hagyják.* Küldöttségünknek bemutatták a „*holnap Szomáliáját*”, ahol már megkezdődött a *gyors fejlesztés.*

A helikopterről már messziről láttuk a **hatalmas csatornatervet**, amelyet emberi kezek tízezrei vágtak a szomszédos földbe, hogy öntözéssel művelhetővé tegyék az így kialakított parcellákat. Azok az emberek, akik itt dolgoztak, már egyszer megtanulták, mit jelent a szárazság ellen küzdeni. Az ország állattenyésztésre használt területeit *évekig aszály sújtotta.* Elpusztult a növényzet, az állatállomány nagy része, és sokszor maga az ember is. A kormány *tervet dolgozott ki* emberek százezreinek az aszályos területekről való áttelepítéséről. Itt *biztos megélhetést kapnak*, az elvesztett nyáj helyett pedig új szakmát.

Az áttelepítéshez hatalmas **táborokat** kellett létrehozni sok tízezer ember számára, biztosítani kellett az élelmiszer- és ivóvízellátást és az egészségügyi feltételeket. Nagy gondot fordítottak a tisztálkodási kultúra elterjesztésére, a járványok elkerülésére. A Szomáli Demokratikus Köztársaságban mindössze 80–90 orvos dolgozik, még kevés a kórházi ágy és az orvosság. Egy táborig kórházban, számunkra elképzelhetetlen körülmények között végzik a műtétet, vezetik le a szüléseket. De itt már az is nagy szó, ha egyáltalán orvosi felügyelet mellett szülnek.

Az áttelepültek úszni tanulnak

Természetesen a kezdet nemcsak a szervezők számára nehéz. Gondoljuk csak el, hogy a nomád pásztor, aki hozzászokott a szabad, vándorélethez, megszok-

Mohamed Sziad Barre, a Szomáli Legfelsőbb Forradalmi Tanács elnöke

ta nyájának gondozását, az első pillanatban hogyan vélekedik arról a tervről, amely megfosztja őt az ősi hagyományoktól és *újfajta életformára, más munkára szorítja!* Vendéglátóink elmondták, hogy a legnehezebb a halásztelepülések létrehozása volt. Az emberek kezdetben meg se akarták fogni a halakat, arról pedig hallani sem akartak, hogy húsvukat megegyék. Türelmes munkával érték el, hogy azok a sivataglakó emberek, akik azelőtt sohasé láttak halat, s talán anyanyelvükön sem ismerték ezt a szót, ma már beletörődtek sorsukba, és sokan közülük *támogatják a kormány programját.* Lelkesen, szinte játékosan tanulják a hálók készítését, javítását, a hajózást s a halászat mesterfogásait csakúgy, mint az életmentéshez szükséges tudnivalókat. Mosolyogtató látvány volt a több száz afrikai fiatal, akik derekuk körül az úszóövvel éppen ottjártunkkor *úszni tanultak.*

A DIVSZ irodájának mogadishui ülésén

Ezeken az új településeken sok *minden másképp van*, mint az ország többi, sivatagi részein. Sokoldalúbb az élelmiszer-ellátás, a gyermekek iskolába járnak. Az iskola már csak azért is fontos, mert *az ország jövője a mai tanulóktól, az új generációtól függ.* De a tanköteles korban lévő gyermekeknek ma még csupán 25 százaléka jár iskolába. Az ország 240 általános és 8 középiskolájában az 1973-ban hivatalossá tett latin abc alapján tanítják az írást, olvasást. *A legjobbak a mogadishui egyetlen tanulóknak tovább, többben pedig ösztöndíjjal a szocialista országokban.*

Szocialista segítséggel

Szomália lakosságának 60 százaléka azonban továbbra is az állattenyésztésből él, pedig a *jövő mindenképp a mezőgazdasági termelés fejlesztése.* A mezőgazdasági termékeket feldolgozó ipar kialakítása csak kezdeténél tart. A tengerparton például *szovjet segítséggel* építettek halkonzervgyárat. A jövőbeni iparosításhoz *biztató alapot nyújthatnak a már feltárt vasérc-, urán- és más ásványkincsek,* kitermelésükhöz azonban még számos feltételt kell biztosítani, amelyek közül csupán egyet szeretnék említeni: *az országnak egyetlen kilométer vasútja sincs, az úthálózat is fejletlen,* a mogadishui kikötő pedig nem képes nagy tengerjáró teherhajókat fogadni. Azok a kapitalista államok, amelyek abban reménykedtek, hogy gazdasági befolyásukat könnyen megszilárdíthatják Szomáliában, a demokratikus forradalom után, 1970-ben *leállították segélyprogramjaikat.* A *szocialista országok azonban növelik a fiatal afrikai köztársaságoknak nyújtott támogatásukat.*

A Legfelsőbb Forradalmi Tanács célkitűzéseit *támogatják a demokratikus haladó tömegszervezetek.* Nagygyűléseken és baráti találkozókön ismerkedtünk a szomáliai ifjúsággal. Az ifjúsági szövetség és az úttörőszervezetek gazdag politikai, kulturális és sportprogramot biztosít tagjainak. Tudják, hogy *a forradalom jövője az ifjúság nevelésétől is függ.* Ezért nevezik a legkisebbek mozgalmát a *Forradalom Virágai Úttörőszövetségnek.*

... Reggelig folyt a beszélgetés Mohamed Sziad Barréval, s lehetetlen felidézni annak minden mozzanatát. Azzal a gondolattal búcsúztatott bennünket, hogy *vi-gyűik hazánkba egy békeszerető nép és ifjúság üdvözlését.*

Alföldy Tádé

Légi harc

a földön

Az elmúlt évek fejleményei nem kedveztek a nagy légitársaságoknak: az emelkedő benzinárak és a gazdasági válság erősen csökkentették az utazási kedvet, így néhány év alatt jelentősen megcsappant az utasok száma. Ezek után természetes, hogy a légitársaságok is átdolgozták fejlesztési terveiket s jelenlegi becsléseik alapján az elkövetkező években csak kevés új gépet szereznek be. Az elhatározás minden bizonnyal hatással lesz a polgári repülőgépgyártásra az egész nyugati világban. A következménye viszont — a jelenlegi körülmények között — eltérő lesz az Atlanti-óceán két oldalán. A tőkés világ repülőgépiparának termelésében Nyugat-Európa részesedése állandóan csökken, ma már csak 7 százalék. A régió viszont a polgári repülőgéppiac 20 százalékát jelenti, így 1968—74 között a tőkés Európa repülőgép-kereskedelme az USA-val 4,5 milliárd dolláros deficitet mutatott. A tengerentúli exporttöbblet nagysága már önmagában is felkeltené a figyelmet, hiszen a repülőgépipar ráadásul még presztízisiparág is. Ezek után érthető, hogy a nyugat-európai repülőgépgyártás helyzete már régóta szerepel a Közös Piac napirendjén.

Amerikai uralom

A nagy hatósugarú utasszállítók területén az EGK-országok elmaradása teljesen nyilvánvaló. Itt — az egy kétes hírű Concorde-tól eltekintve — a piacot kizárólag az amerikai monopóliumok uralják. Szakértők szerint ezen sokat nem is lehet változtatni, erőfeszítéseket inkább a közép- és kis hatósugarú masinák gyártásában lenne érdemes kifejtetni. Ennek érdekében már történt is valami: francia—nyugatnémet—angol konzorcium építi az A-300-as jelzésű légi buszt. De éppen ehhez a programhoz fűződik a nyugat-európai együttműködés talán leglátványosabb kudarca is: az angol kormány „kiszállt az üzletből”. Az angol Hawker Siddeley repülőgépgyár maradt, ha akart, a saját zsebére. Az angol döntést egyébként azután hozták, hogy a konzorcium elhatározta, az amerikai General Electric hajtóművét használja az angol Rolls Royce helyett... (A helyzet még ennél kiábrándítóbb a katonai megrendeléseknél. Emlékeztetes, hogy a közelmúltban Belgium, Hollandia, Dánia és Norvégia — nagy politikai viharok

után végül is — a tengerentúlról származó F-16-os vadászgép vásárlása mellett döntött, bár közös piaci ajánlatok is beérkeztek.)

A számítások szerint 1975—85 között a tőkés világban mintegy 25 milliárd dollárt költenek majd új repülőgépek vásárlására s ebből az összegből a nyugat-európai piac 6,5 milliárddal részesedik. Nyilvánvaló, hogy kívánatos lenne a helyi igényt helyi forrásokból is kielégíteni. A jelenlegi helyzetben azonban erre aligha van remény.

A brüsszeli jelentés

A Közös Piac bizottsága a közelmúltban készített jelentést a nyugat-európai repülőgépgyártás helyzetéről azzal a céllal, hogy elősegítse az USA-val szembeni elmaradás megszüntetését, de legalábbis csökkentését. Szakértők szerint, ha a jelentés akcióprogramját valóban sikerül megvalósítani, a közös piaci repülőgépgyártás lehetőségei gyökeresen megváltoznak.

A brüsszeli dokumentum egyébként nem kendőzi el az okokat, világosan rámutat, hogy a lemaradás oka a kormányok politikájában keresendő. Bár a repülőgépgyártás összességében hatalmas támogatást kapott, a kutatási-fejlesztési koncepciók összehangolása nem történt meg, „mindenki a saját útján haladt”. Az iparnak nyújtott támogatás belföldi összehangolása is hagyott maga után kívánnivalót, a kormányok gyakran túlságosan sok programot támogattak egyidejűleg. Ennek következtében a támogatások elaprózódtak, a fejlesztések lelassultak, az iparág versenyképessége csökkent. A jelentés szerint a gyárak felelősége is megállapítható, eladott gépeik szervizszolgálatát nem tudták megfelelően megoldani. Mindennek következtében lehetőség nyílt arra, hogy az amerikai monopóliumok behatoljanak a piacra, erőszakos eladási politikájuk révén meghatározó szerepet játszanak Nyugat-Európában.

Az elmúlt években az amerikai repülőgépgyárak is felismerték a közös piaci együttműködésben számukra rejlő veszélyeket. Taktikájuk ezért most arra irányul, hogy kétoldalú megállapodásokkal igyekezzenek meggátolni minden regionális együttműködést. Ilyen céllal kötött megállapodást a Boeing az olasz Aeritaliával, a General Electric a francia

Snecmával és a „botrányhős” Lockheednek is sikerült angol partnerét meggyőzni arról, hogy Tristar gyártmánya jobb az európai légi busznál.

Nyugat-Európa fegyvere: az integráció

A bizottság apparátusának ajánlása egyébként merész: a széles körű közös piaci integráció végrehajtását javasolja ebben az ágazatban. Eszerint a repülőgépgyártás fejlesztésének stratégiáját, irányait maga az EGK dolgozná ki, és a finanszírozás is a közösség költségvetéséből történne. Nem lenne tehát szükség a közös piaci repülőgépgyárak fúziójára, a termelési-fejlesztési tervekről és azok forrásairól azonban a döntést Brüsszelben hoznák. Mindez természetesen magával hozná azt is, hogy a repülőgépgyárak a közösségi határozat alapján szakosodnának, a termelés és kutatás bizonyos részeire specializálódnának. Katonai téren a jelentés egy Európai Fegyverbeszerző Ügynökség létesítését javasolja. Ez a szerv mérné fel a tagállamok szükségleteit és végzne el a vásárlásokat úgy, hogy lehetőség szerint honi források kapják a megrendelést. A kutatás és fejlesztés feladataira ismét EGK-szintű intézmény jönné létre, ennek felépítése és működése az Egyesült Államok NASA-jához lenne hasonlítható. Szükség van továbbá — katonai és polgári téren egyaránt — a jelenleg létező párhuzamos kapacitások felszámolására, a típusok egységesítésére. A brüsszeli dokumentum szerint is a legkedvezőbb a lehetőség az amerikai monopólium megtörésére a középhatósugarú polgári utasszállítók piacán.

A jelentés és különösen az akcióprogram megállapításait a legtöbb kommentár realitásnak értékelte, mindazonáltal a megvalósítás esélyei nem a legjobbak. A legutóbbi közös piaci csúcstalálkozó kudarcra végződött, a közös számítógépgyártásra alakult nyugat-európai egyesülés nemrég feloszlott. Nem lesz hát könnyű úgy rávenni a tagállamok kormányait arra, hogy a repülőgépgyártás területén döntéshozatali jogokról lemondjanak. Hisz ez mégiscsak presztízisiparág. Eszerint marad minden a régiben? Az óceán túlsó partján ennek örülnének.

G. Gy.—L. P.

megismerni-megérteni, állandóan beleütköztem a múltjába, a gyarmati örökségbe, s ma erre az utazásra visszaemlékezve azt kell mondanom, hogy ez az örökség még mindig meghatározó tényező Jamaicán.

CUKORNÁD – ÉS RUM

Ilyen például az ültetvényes rendszerből fennmaradt *települési szerkezet*. Kingston és néhány nagyobb város kivételével, amelyek építészetében spanyol és angol szász elemek találkoznak, majdnem mindenhol érintetlen, amit az egykori rabszolgamunkára alapozott gazdálkodás alakított ki. A gazdaság szerkezete ma is monokultúrás, az ország legfontosabb terméke a *cukornád*. Azonban ez kis- vagy középirtokon gazdaságosan nem termelhető.

A nagy latifundiumok közepén állt valaha a kezdetleges feldolgozó üzem a malommal, a cukornyersanyag tisztítását szolgáló „forralóházzal”, az irodával, az istállókkal, és a kovács-, az ács-, az asztalos-, valamint a rézműves műhelyekkel. Innen indultak ki a néger rabszolgák kis házacskáiból álló utcák. A településtől távol épült fel a tulajdonos családjának elegáns kastélya.

Mi változott 1833, a rabszolgaság hivatalos eltörlése óta? Bizony nem sok.

Manapság persze sokkal korszerűbb berendezések segítségével nyerik a nádból a cukrot és párolják a híres jamaicai rumot. De az országban bolyongva, a dél-amerikai *favellákra* emlékeztető barakktelepüléseket látva arra kellett gondolnom, vajon a mai nádvágó munkások rabszolgái ősei rosszabb körülmények között laktak-e? Hulladékanyagból, fonatokból, bádogdarabokból összetákolt nyomorúságos otthonok dzsungeljeit találjuk szinte mindenütt, ahol mezőgazdasági munkások vagy városi szegények élnek.

AZ ELSŐ SZÖVETKEZETEK

De 1962, a függetlenné válás óta új, pozitív tényező is jelentkezik: *megszületett az első három szövetség*. A Rio Minho medencéjében meglátogattam az egyiket és Kingstonban hosszan beszélgettem a szövettek államigazgatóságának fiatal és lelkes vezetőjével, *dr. Noel Lyon*-nal.

Könnyű lenne pálcát törni a felülről teremtett és a gazdaságban még semmi komoly szerepet nem játszó három szövetség, mint elvetélt kísérlet felett. Hiszen ezeket a földeket az állam kemény valutáért vásárolta a nagybirtokos vállalkozásoktól és 49 éves használatra a mezőgazdasági munkásoknak adta, megtartva a szövettet nem nagy szerepet játszó választott vezetősége mellett a régi tulajdonosoktól örökölt szakembergárdát. Nincsenek gépeik, csupán egy állami vállalatból bérelhető géppark áll a rendelkezésükre, és a tagok éppen úgy, vagy alig-alig másképpen élnek, mint a szomszédos nagybirtok bérmunkásai. A mi fogalmaink szerint ez távol áll a szocialista tulajdonformától. De a helyi viszonyok között mégis ezek az első olyan létező szervezetek, amelyek eltérnek a gyarmati múltból örökölt hagyományos tulajdonviszonyoktól — és ezt nem szabad lebecsülni.

Dr. Lyon azonban maga is elismeri, hogy „*nagyon lassan formálódik a tagokban a tulajdonosi, szövetségi tudat*”.

Érdekes módon a most hatalmon levő *Népi Nemzeti Párt* és

a tőle jobbra álló, magát *Munkáspártnak* nevező ellenzék egyetért abban, hogy a mezőgazdaság felemelésének és a nemzeti vagyonhoz csatolásának a szövetkeztetés a járható útja. Koránt sincs ilyen egyetértés azonban az ország nemrég feltárt nagy természeti kincsének, a *bauxitnak* a sorsa felől. Az ellenzék azt állítja, hogy a hat külföldi monopólium, amely beruház a bauxit kitermelésébe, teljes szabadságot kell hogy élvezzen, másképp megriad, és az ország nem jut megfelelő beruházási alapokhoz, a kincs a föld mélyében marad. *Michael Manley* kormánya azonban gyakorlati intézkedésekkel bizonyította be, hogy a körülmények nem indokolják az ország kirablásának állami engedélyezését.

400 MILLIÓ – A BAUXITBÓL

A Manley-kormány kockázatos, de sikeres húzása volt, amikor egyetlen adóügyi rendelkezéssel 50 millióról 400 millió dollárra emelte a kincstárnak a bauxitkoncessziókból származó jövedelmét és bejelentette: *arra kell ez a pénz, hogy egy évtized leforgása alatt Jamaica felváltóssa a külföldi bauxit-érdekeltségek részvényeinek 51 százalékát*.

Mr. Harrison, a *Reynolds* nemzetközi vállalat jamaicai igazgatója (az *ALCAN* után a második legnagyobb a jamaicai bauxitot kitermelő monopóliumok között) összeráncolta a homlokát és nem válaszolt arra a kérdésre, hogy az új feltételek között folytatja-e vállalata a jamaicai beruházásait. Azt viszont megtudtam tőle, amikor több más külföldi kollégával bejártam a hatalmas kiterjedésű, főleg külszíni fejtéssel foglalkozó *Reynolds*-birodalmat, hogy olcsó elektromos energia hiányában innen *Texasba szállítják a bauxitot és ott készítenek alumíniumot belőle, amiből Jamaica többé egy grammtól sem lát*. Helyette *dr. Headley Brown*, az állami tervező ügynökség helyettes igazgatója mondta el Kingstonban, hogy „*a 49 százalékos részesedés még mindig sokmillió hasznot biztosít a külföldi vállalatoknak, éppen eleget ahhoz, hogy tovább tevékenykedjenek ebben a bauxit-paradicsomban*”.

AZ ELITIZMUS ELLEN

Hogy ezekkel a kormányintézkedésekkel elégedett-e az öntudatosodó Jamaica, főleg a tanuló ifjúság? Csak részben elégedett. A diákok éppen az elmúlt hónapokban rendezték egyik nagy tüntetésüket a másik után. Fő célpontjuk az *elitizmus*, vagyis az, hogy *ne egy szűk, nyugati neveltetésű réteg intézze az ország ügyeit, hanem mélyüljön el a demokratizálási folyamat az erősödők a nemzeti függetlenség*. Januárban a Világbank jamaicai konferenciája alkalmával oly heves volt a tüntetés, hogy négy rohamrendőr meghalt, tucatnyi volt a sebesültek száma. (Két rendőr az Egyesült Államok nagykövetségének védelmében esett el.) *Áprilisban a fiatalok a közoktatás további demokratizálásáért mentek az utcára és Manley miniszterelnök is támogatta megmozdulásukat*.

Jamaicában éleződő harc folyik a társadalmi haladás és a reakció erői között. A biztató az, hogy az ország pozitív el nem kötelezettségi politikáját is védelmezve, a mostani kormányban olyanok is helyet foglalnak, akik nem félnek a radikális változásoktól. S mind többen vannak az országban, főleg a fiatalok, akik a szemüket a szomszédos forradalmi példára, Kubára vetik.

KARPEREC ÉLKÜL

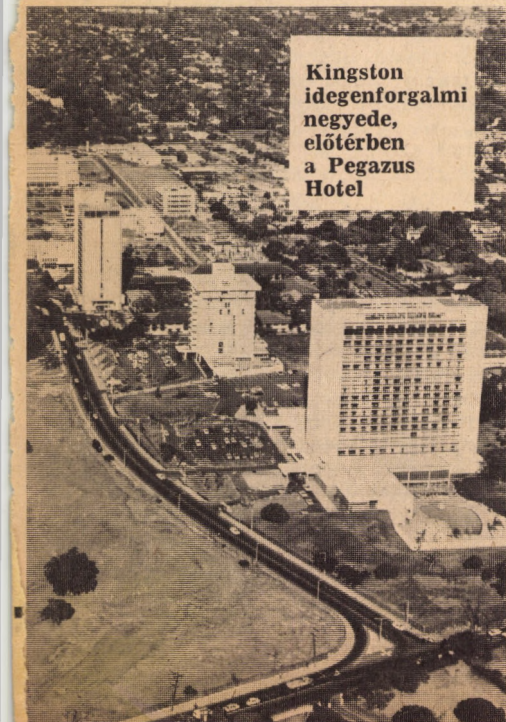
összegyűrt *patois*-t a városlakó jamaicaiak sem értik.

Ezek a maroonok is arra emlékeztek, hogy olyan országba érkeztem, ahol a miniszterelnöktől a legszegényebb nádvágóig mindenki rabszolgák leszármazottja. Sajátos embertípust alakított ki itt a történelem 1494 óta, amikor Kolumbusz felfedezte a szigetet. A spanyol conquistadorok alapították az első ültetvényeket és rabszolgamunkára fogták az őslakó arawak indiánokat. Olyan embertelen feltételeket teremtettek, hogy az arawakok szinte teljesen kipusztultak. Az így keletkezett munkaerőhiányt Afrikából behurcolt rabszolgákkal pótolták. Ezt a gyakorlatot folytatták az angolok is — akik 1655-ben szereztek meg Jamaicát —, azzal a módosítással, hogy később ázsiai gyarmataikról bérmunkásokat is importáltak ide.

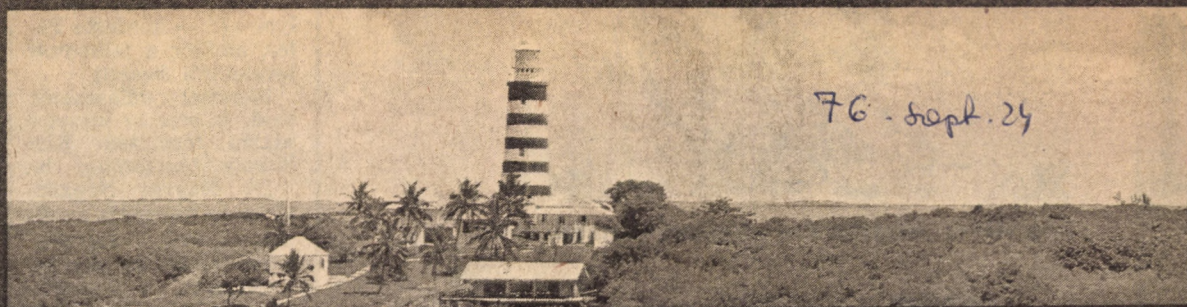
Igy azután a legkülönbözőbb afrikai népek leszármazottai, valamint ázsiaiak, indiánok és fehérek keverékéből formálódott ki a jamaicai embertípus, amelyhez hasonló más karibi szigeteken is találhatunk. Egynyelvűvé lett az angol révén és szegény maradt a *gyarmati kizsákmányolás* következtében.

A két hét alatt, amit a szigeten töltöttem, őszintén megszerettem ezt a szomorú múltja ellenére életvidám, tehetséges népet. De miközben a jelenét igyekeztem

Kingston idegenforgalmi negyede, előtérben a Pegazus Hotel

THE BAHAMAS-ISLAND COUNTRY

Abaco-the island of friendly harbours.

A tropical circus
set in multi-wreaths
of turquoise crystal seas.

Catch the wind in your sails
and inspect the parade of harbours.
Search for the welcoming cove
to bask in a soulful sun alone.
Swim through chambers of coral

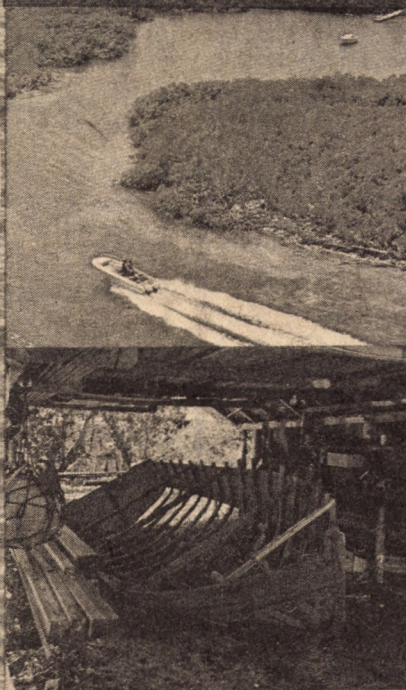
piercing the beauty of underwater life.
Gather sea shells to prove
you didn't dream it.

Come to Abaco
Fill your basket with sunshine,
giving no thought to tomorrow.
And wonder at the magic
of all the Bahamas.

700 Islands-all adventures come true.

Hirdetés az Observerből, a Bahama szigetek szépségét reklámozza. Az adóügyi attrakciókat itt nem szokás nagydobra verni

Cut along here and find out about:
Bahamas holidays starting at £159 inclusive for 15 days.
To: Bahama Islands Tourist Office, 25 Old Bond Street, London W1

Name: _____
Address: _____

The Bahamas.

HAJÓKÁZÁS AZ ADÓ KÖRÜL

**Szigetek
az
áramlatban**

Az adóügyekkel foglalkozó „iparág” valószínűleg az Egyesült Államok *legdinamikusabban növekvő szektora*. Ma már az adó behajtása, kiszámítása és főként a fizetés elkerülése több százezer embernek ad munkát. Az adózási szabályokban való eligazodáshoz ugyanis szakértelem kell, a központi törvénykönyvet a tagállamok előírásai és több ezer bírósági döntés egészíti ki. Elvileg minden tiszta és világos, az egyén vagy a vállalat, adóköteles jövedelmének ismeretében, kis táblázatból kiszámíthatja, mennyi jár az államkincstárnak. Amihez azonban már (zsíros ho-

noráriumért) ügyvédet ajánlatos alkalmazni, az éppen az *adóköteles jövedelem kiszámítása*.

AMIT LEVONNAK

A tőkés adózás legfőbb alapelve ugyanis: a megkeresett jövedelem *még nem biztos, hogy adóköteles*. Az adófizetőnek ugyanis lehetnek olyan kiadásai, melyekre éppen azért volt szükség, hogy üzleti tevékenységét fejlessze. Ennek megfelelően például egy karmester jogosan vonhatja le fellépti díjaiból azt az összeget, amit az év közben kottákra költött, hasonlóképpen

számolhatja el egy egyetemi tanár a szakkönyveit. De még egy otthon dolgozó író számára is nyújt valamit a szabályzat, házbérenék a dolgozószbójára eső részével csökkentheti adóköteles jövedelmét. A *levonásokat érdemes szorgalmasan jegyezni*: nemcsak a levont jövedelem után nem kell már adót fizetni, az adófizető még alacsonyabb sávba is kerülhet. Tipikus példa: valakinek jövedelme után 70 százalékos adót kellett volna fizetni, a levonások révén viszont a 40 százalékos sávba evickélt át. Nagy különbség.

PÉLDÁUL A BAHAMÁKON

Ami azonban mostanában egyre jobban izgatja az USA adóhivatalát, kongresszusát és közvéleményét az az adó „elkerülése”, a *jogtalan nemfizetés*. Az adófizető itt különféle trükkökkel, külföldi bankok segítségével igénybevételeivel, „babráli ki” a kincstárral. A partnerek legtöbbször a *Bahamák, Holland-Antillák* vagy a *Kajmán-szigetek* bankjai. Mindhárom országban a jövedelemadó alacsony — tehát „*adóparadicsomként*” ismerik őket.

A gazdag adófizető — a fáma a színész *Tony Curtist*, vagy a *Playboy*-tulajdonos *Hugh Hefnert* emlegeti leggyakrabban példaként — átutalja pénzét valamelyik szigetországba, és azon ott vállalkozást alapít. Ha bizonyítja — az esetek többségében ez nem nehéz —, hogy a vállalkozás működésére nincs döntő befolyással, a jövedelem után nem kell fizetni mindaddig, míg a vállalkozás fel nem oszlik és a pénz nem kerül vissza az Egyesült Államokba. Ekkor ugyan az *adóhivatal már kaszsiroz*, a *tőke azonban évekig ingyen dolgozott és az infláció időszakában a fizetendő adó tényleges értéke is kisebb*.

Az úgynevezett „*mosoda-trükk*” már bonyolultabb és a szakértők szerint teljesen törvénytelen. Ezt legszívesebben a szerencsejátékipar gazdája, a maffiatagok alkalmazzák. Jövedelmük törvényes elköltésével nehézségeik lennének, az esetek többségében nem tudnák pénzük eredetét megfelelően igazolni. Az összeg így a *Kajmán-szigetekre* vándorol, vállalkozás alapítatik, amely a pénzt az USA-ban például ingatlanokba fekteti. Ilyen módon a kábítószeren vagy prostitúcióval szerzett jövedelem „legálisan” kerül vissza az Államokba. Ezt a figurát a nagy monopóliumok is szívesen alkalmazzák politikai céljaik megvalósítására. Az Egyesült Államokban ugyanis vállalatnak tilos a választási hadjáratához hozzájárulni. Mi a teendő? A pénz valamelyik szigetországba megy és onnan kerül vissza a pártkasszába. A közelmúltban a *Gulf Oil* volt kénytelen elismerni, hogy ilyen módon juttatott politikai célokra 5,4 millió dollárt!

A „HOCI-NESEZÉ”

A vállalatok számára más módszer is létezik, ennek magyar elnevezése talán „*hoci-nesez*” lehet. Az „*adóparadicsom-országban*” leányvállalat létesül, amely a központnak *pénzt kölcsönöz*. A kamat után a fiók nem fizet adót, az anya-

vállalat viszont az összeget jövedelméből levonhatja.

Újabb — bonyolultabb — út a „*hamis veszteségek*” módszere. Három személy szövetkezik filmkészítésre, egyenként 50 000 dollárt be is fektetnek erre a célra egy bahamai vállalkozásba. A vállalkozás aztán — mondjuk 150 000 dollár értékben — hitelt vesz fel, zálogként a filmet jelölve meg. Ha a műalkotás megbukik, a három partner adóköteles jövedelmét 300 000 dollárral csökkentheti. Hogy a hitelezővel mi történik? Elvileg nyakán marad a film. A gyakorlatban a probléma éppen az, hogy a hitelfelvétel az esetek nagy részében csak formális, célja a „*veszteség*” növelése.

Az USA rendőrsége és adóhivatala már korábban is érdeklődött az állampolgárok külföldön levő pénze után, a *svájci banktitok azonban útját állta igyekezetüknek*. A fortélyos hivatalnokok ezután *csapdát állítottak*, érdeklődést színlelve levelet írtak néhány svájci banknak. Miután azután tudakozódtak, hogyan lehet a pénzintézeteknél számlát nyitni, hamarosan választ is kaptak, melyet a bank nem bélyeggel, hanem bélyegzővel bérmentesített. A bélyegző alapján már ki lehetett szűrni, a tengerentúli postából, kik azok, akik a bankokkal levelezésben állnak. A gyanú alapján a hivatal vizsgálni kezdte évekre visszamenőleg adóbevallásukat.

MACSORA FLORIDÁBAN

A szigetországok bankjainál ezt a trükköt már nem lehetett alkalmazni, azok bélyegző helyett bélyegyet ragasztanak vagy egyszerűen áthozzák levelezésüket Miami-ba és ott adják fel. Az adóhivatal azonban nem hagyta annyiban, beindította az úgynevezett „*ki-kötő-akciót*”. Egyik ügynökük — kábítószerrel foglalkozó nyomozónak álcázva — megismerkedett az egyik hírhedt bahamai bank igazgatójával. Mivel a pénzembernek nem a kábítószeresektől kellett félnie, hamarosan barátságot kötött az új ismerősével. Legközelebbi floridai látogatása alkalmával arra is megkérte az ügynököt, gondoskodjék számára kellemes vacsorázópartnerről. Az este kémfilmben illően zajlott le, a pároska meghittentült az egyik előkelő étteremben, mialatt az adóhivatal ügynökei lázasan fotózták a bankigazgató szállodában hagyott iratait. A siker teljes volt, egy kis szépséghibával. A bizonyítékokat — éppen a megszerzés módja miatt — *nem lehetett a bíróság előtt felhasználni*.

Az „*adókerülőket*” manapság egyre komolyabb veszély fenyegeti. Jó néhány, az adóügyekben hírhedt ügyvédet perbe fogtak, a vád: *visszaélés*. A szenátus pénzügyi bizottsága előtt pedig olyan tervezet fekszik, mely az ilyen külföldi befektetések sok előnyét megszüntetné. Ráadásul a bahamai hatóságoknak sem tetszik országuk furcsa hírneve, a miniszterelnök legutóbb hajlandónak mutatkozott az Egyesült Államokkal *adózási egyezményt kötni*. Ezután pedig Bahama szerepe a nemzetközi pénzügyi életben csökkenne. Az „*adószigetek*” azonban ma még igencsak virágznak.

tallózva

Leszállóhely UFO-knak ● Ford mégis alkalmas? ● „Mini-minikini”

Miért nem szálltak le eddig a Földre a távoli bolygókról való földöntúli lények? — tette fel a kérdést a francia Robert Cotten elektroműszerész — és máris válaszolt a maga által feltett kérdésre: mert eddig nem biztosították számukra a megfelelő fogadtatást! Így született meg Dél-Franciaország egyik üdülőhelyén, Ares am Bassin d'Arcachonban a hagyományos osztrigavásárok színhelyén a repülő csészealj vagy UFO-k számára épült leszállóhely. A polgármester és egy volt repülőtiszt vállalta az ünnepélyes megnyitás ceremóniáját. Igaz, nem sok „*megnyitni való*” volt a kis simára döngölt téren, amely a repülő csészealjakat mindössze egy légszákkal és tájolóval (ez mutatja, hogy merre van észak stb.) fogadja — ha jönnek. A Párizsban megjelenő amerikai napilap, az *International Herald Tribune* szerint egyelőre a turisták jönnek kíváncsian és távoznak csalódottan. A polgármester perze készül az első UFO fogadására, de a turistákat sem vetik meg: elvégre ők több pénzt hoznak az anyagi gondokkal bajlódó üdülőhelyre, mint a hiába várt repülő csészealjak...

Ronald Reagan, az egykori cowboyszínész és kaliforniai kormányzó, miután elmaradt a republikánus elnökjelöltséget Forddal vívott párharcban, visszatért első karrieréhez, a rádióhoz. Egy hollywoodi stúdióval kötött szerződést kommentársorozatára, amit szeptember 20-tól 97 amerikai rádióállomás közvetít, később pedig több mint 500 más adó is átvesz. A Fordtól Kansas Cityben elszedett veresége után Reagan kijelentette, hogy kampányt folytat majd Ford elnökké választásáért. Bizonyára a Fehér Házban is kíváncsian várják, milyen mesteri fordulatokat használ majd Reagan annak bizonyítására, hogy az augusztusig általa az elnökségre teljesen alkalmatlannak tartott Ford a legalkalmasabb arra, hogy további négy évig az Egyesült Államok elnöke legyen?!

Timothy Leary, a Harvard egyetem egykori oktatója, akit mint az LSD (és más kábítószer) atyját ismerték meg az amerikaiak milliói, talán azért nem szerepelt a *Ladies' Home Journal* közvélemény-kutatásában, mert a legutóbbi időkig börtönbüntetését töltötte. A *Newsweek* amerikai magazin legutóbbi számában azonban már arról olvashattunk, hogy Leary visszatért az egyetemi katedrához. Háromezer princetoni diák előtt fejtette ki, hogy ő filozófus és mint ilyenek, az a feladata, hogy új eszméket dolgozzon ki. Hát ami Leary eddigi filozófiai tevékenységét illeti, eszméi inkább az LSD kábulatában fogantak. Az ex-guru új ideája SMILE, amely nem mosolyt jelent, hanem Leary filozófiájának összefoglaló rövidítése: *Space Migration* (világúrvándorlás), *Increased Intelligence* (növekvő értelem) és *Life Extension* (meghosszabbodó élet). És mi ebben az ő feladata? „*Erotizálnunk kell a tudósokat, és tudományosanunk kell a szexológusokat*”. Ez a smile — s nem mosoly.

S végül egy valóban mosolyra készítő kép — Ausztráliából. Egy fürdőruha-bemutatón vonultaták fel ezt a „*mini-minikini*” fürdőruhát. Hát mit szóljunk hozzá?

(Sebes)

Egy nyugatnémet prémkereskedő, bizonyos Werner Nestmann önmagának csinált nagy üzletet: az oxfordi egyetem s a belfasti *Queens University* okleveleit árulta. Ha valaki doktori címre vágyott vagy disz doktor akart lenni — annak Nestmann úr 30–40 ezer márkáért szállította az erről szóló okiratot. Nestmann úr most a frankfurti bíróság elé kerül, amely mintegy másfél millió (!) márkás csalással vádolja őt és okirathamisító bandáját. A perben a nyugatnémet lapok szerint mintegy 400 tanút akarnak kihallgatni — de számuk egyre nő. Már egy éve folyik a per előkészítése, ám sok tanú „*eltűnt*”, mások mindent megkísérelnek a tárgyalás elodázásáért, legalább a választásukig... Lehet, hogy politikus „*disz doktorok*” is vannak a doktori címek vásárlói között?

